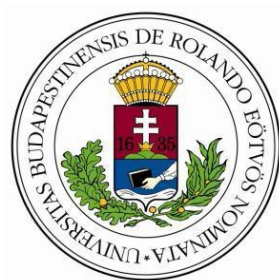

E Ö T V Ö S L O R Á N D T U D O M Á N Y E G Y E T E M
P E D A G Ó G I A I É S P S Z I C H O L Ó G I A I K A R
N E V E L É S T U D O M Á N Y I D O K T O R I I S K O L A
N E V E L É S E L M É L E T I O K T A T Á S I P R O G R A M

TÉZISFÜZET

FOLKLORIZMUS AZ ISKOLÁBAN

ALTERNATÍV ÉS HAGYOMÁNYOS TANTERVEK,
PEDAGÓGIAI ELJÁRÁSOK A MŰVÉSZETI NEVELÉSBEN

DOKTORI (PH.D) ÉRTEKEZÉS

KÉSZÍTETTE: VÁRSZEGINÉ GÁNC S ERZSÉBET

TÉMAVEZETŐ: DR. TRENC S ÉNYI L ÁSZLÓ

BUDAPEST
2013

„Sokkal fontosabb, hogy ki az énektanár Kisvárdán, minthogy ki az Opera igazgatója. Mert a rossz igazgató azonnal megbukik. (Néha még a jó is.) De a rossz tanár 30 éven át harminc évjáratból öli ki a zene szeretetét.”

(Kodály Zoltán)

I. A dolgozat tárgya és elméleti háttere

A disszertáció témája a művészeti nevelés, valamint a hagyományőrzés-ápolás körébe tartozó, az 1980-as évektől „alternatív pedagógiai mozgalomként” elnevezett innovációk feltérképezése, a helyi hagyományokat előtérbe helyező tapasztalatgyűjtemények feltárása, valamint az 1990-es években a Nemzeti alaptantervhez illeszkedő, komplex művészeti tantervek bemutatása és összehasonlítása.

Kutatásom középpontjába a magyarországi komprehenzív iskola fejlesztési programjának keretei között készült Kalendárium komplex művészeti tantervet helyeztem el. A kutatáshoz elengedhetetlen volt számomra a komprehenzív iskolamodell gyökereinek ismertetése, ezért a kutatómunka részeként Loránd Ferenc életének, munkásságának, a komprehenzív iskolamodell hazai kibontakozásában végzett küzdelmét is áttekintettem, elemeztem. Mint számos iskolakísérlet, a komprehenzív iskolamodell, is polemizálásra adott okot a szakemberek körében. Ezek feltárását megkerülhetetlennek tartottam.

A kutatási terület kapcsán megállapítható, hogy a hagyományőrzés, annak iskolai közvetítésére országszerte megannyi tanulmány, kiadvány, könyv született. Ezek a munkák, az ebben összegyűjtött tapasztalatok jelentősnek mondhatók az iskolai innovációk tekintetében.

Kutatásom jelentős részét képezte az 1990-es években készült komplex művészeti tantervek bemutatása és összehasonlítása. Ugyanakkor fontosnak tartottam a néphagyomány pedagógiai alkalmazása generációinak bemutatását is.

II. A dolgozat szerkezete

A hat nagyobb fejezetre tagolódó munka legfőbb célkitűzése az volt, hogy feltárja a művészeti nevelés, a hagyományápolás gyakorlatának megvalósulását az általános iskolában, továbbá több komplex művészeti tanterv összehasonlításával a Kalendárium komplex művészeti tanterv implementációjának vizsgálatát mutassa be.

A disszertáció első fejezete a kutatás két kulcsszavának a művészeti nevelést, az azon belül megjelenő két aspektust – művészettel nevelés; művészetre nevelés – valamint a hagyomány fogalmának értelmezésével foglalkozik. Emellett választ keres arra az előfeltevésre, hogy vajon *„beletartozik-e az a fajta esztétikum a művészeti nevelés kereteibe, amely a népszokások kultikus cselekvéseiben és tárgyaiban, mint zene, mint tánc, mint dráma, mint irodalom, mint képzőművészet megjelent, s a természet adta közösség egészének, így a beletartozó gyermekeknek, serdülőknek, ifjaknak is fontos sajátja volt?”* (Trencsényi, 2000)

A munka második fejezete abból az előfeltevésből indul ki, mely szerint *„közvetíthető-e egyáltalán iskolában, iskolai metódusokkal a műveltségnek az öröksége, amelynek alaptermészete, hogy nem iskolaszerű átadási metódusokkal, hanem a belenevelődéssel hagyományozódik, megannyi olyan tudás és képesség, mely az iskola mai formájától idegen?”* (Trencsényi, 1992) Így kerültek elemzésre a különböző kooperatív technikák, a projekt módszer, valamint az integrált, komplex tantárgy értelmezései.

A harmadik fejezetben feltérképeztem a néphagyomány pedagógiai alkalmazására irányuló törekvéseket. Először Kiss Árontól kiinduló, majd három – felvázolva az esetleges negyedik – generáció hagyományőrző mozgalmait tekintettem át.

Generációk	Mozgalmak, együttesek
Első generáció Kiss Áron-1945-ig	Gödöllői művészkolónia; Kodály – Bartók; Munkásdalos mozgalom; Gyöngyösbokréta-mozgalom; Muharay ellenmozgalom; amatőr népművészeti együttesek (regőscserkészlet, Levente-együttes, KALOT, KIE);
Második generáció 1945-1970-es évekig	Mozdulatművészet; NÉKOSZ; amatőr együttesek (Batsányi); hivatalos együttesek (SZOT, Budapest Táncegyüttes, Magyar Állami Népi együttes); Röpülj páva mozgalom;
Harmadik generáció 1970-es évektől	Táncházmozgalom; Nomád nemzedék; Csillebérc; Játszóházi mozgalom;

Ezt követően, a mozgalmak hatására, az iskola keretei közötti éltetésének szándékát tükröző, a szakma elhivatottjait ösztönző tematikákat, tapasztalatgyűjteményeket mutattam be. Hiánypótló kiadványok lapjain elevenedtek meg ezek a törekvések.

A disszertáció negyedik fejezetében először a közoktatás kereteiben történő hagyományápolás rövid történetét vázoltam fel. Ezt követte a közoktatás gyakorlatát alapvetően meghatározó törvények, jogszabályok elemzése, mivel úgy vélem, a művészeti nevelés, a néphagyomány megjelenése iskolai keretek között¹ nem független azoktól a szabályozóktól, amelyek a közoktatás egészének működését, a tanítás tartalmát és munkaformáit meghatározzák. Ebben a fejezetben arra a kérdésre kerestem a választ, hogy vajon e dokumentumok által meghatározott keretek milyen lehetőségeket jelentenek, milyen normákat, elvárásokat fogalmaznak e nevelési terület, feladat érvényesítésére?

A kutatás ötödik fejezetében érkeztem el az értekezés középpontjában elhelyezett integrált tantervek elemzéséhez, melyeket több aspektusból is vizsgáltam.

	Kalendárium	Kútbanéző	Garabonciás	Tánc, dráma
Cél	Intenzív, komplex élmény	Probléma-megoldás	Alkotva tanítás	Játékoság, kreativitás
Követelmény	Komplex-integrált	Vezérművek	Eseményjáték	Magyar/szomszédos szokásismeret
Óraszámok	Tömbörítés	Tömbösítés	Tömbösítés	Más órák terhére
Értékelés	Remek	Szöveges	Diploma/bulla	Szóbeli, írásbeli
Személyi feltételek	Népi kismesterség, játszóház	Továbbképzés, tanfolyam	Tanítói, néptánc, drámatanár	Értő/ vagy kedvet érző pedagógus
Speciális kritériumok	Nyersanyag	Szaktanterem	Külső kapcsolatok	Kiállítás
Segédanyagok	Kapcsoskönyv	Segédkönyvek	Segédanyagok	Tanári segédletek
Javasolt iskola/tanuló	12 évfolyam	Nincs kitüntetett	Gyógy pedagógiára is	Nincs kitüntetett
Kapcsolódás NAT	Művészetek, Magyar nyelv és irodalom, Életvitel, Ember és társadalom, Testnevelés	Művészetek	Művészetek, Magyar nyelv és irodalom, Ember és társadalom, Életvitel	Művészetek, Magyar nyelv és irodalom, Ember és társadalom

¹ A dolgozat szerzője úgy véli, hogy ezek, az intézményes nevelés-oktatás egyik, egyre nagyobb figyelmet érdemlő területei.

Az értekezés hatodik fejezetében kerül bemutatásra a Kalendárium komplex művészeti tanterv interjúk tükrében. A kutatás során pedagógusokkal, igazgatókkal, tantervfejlesztőkkel készített interjúk mentén kerestem a választ a tanterv implementálásával kapcsolatban megfogalmazott problémákra.

III.A kutatás hipotézisei, eredmények

A kutatásaim során Szent-Györgyi Albert gondolatát tekintetem munkahipotézisnek, mely szerint *„az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni, hogy felébredjen tudásvágya, megismerje a jól végzett munka örömét, megízlelje az alkotás izgalmát, megtanulja szeretni, amit csinál, és megtalálja azt a munkát, amit szeretni fog.”*

Ebből kiindulva tettem fel kérdéseimet, hogy vajon megtaláljuk-e hagyományainkban a ma, illetve a jövő értékeit? Milyen módszereket, stratégiákat alkalmazzunk, melyek aktivizálják a tanulót, kutatási kedvét folyamatosan felkeltik, motiválják a társakkal való hatékony együttműködésre?

A hipotézisek igazolásához komplex kutatási metodikát alkalmaztam. A közoktatás törvényi és tartalmi szabályozását a dokumentumelemzés módszerével tekintetem át. A dokumentumelemzés során megvizsgáltam a keletkezett hivatalos és személyes anyagokat, amelyekből adalékokat, fontos információkat kaptam a kutatómunkához.

Az elsődleges és másodlagos írott és szóbeli forrásokat a forráskutatás módszerével, amelyből a kutatáshoz adatokat, tényeket használtam fel: törvények, törvénytervezetek, jogszabályok; törvényerejű rendeletek, határozatok, vitaanyagok; központi tantervek, tantárgyi tematikák, óvodai programok; korabeli kutatások, vizsgálatok, jelentések; szakirodalmak és kiadványok; folyóiratok, közlemények. (IV. fejezet) A forráselemzés során elemeztem a fent megjelölt forrásokat, különös tekintettel a művészeti nevelés tartami és metodikai értékelésére. Leíró elemzés segítségével mutattam be a néphagyomány pedagógiai alkalmazását. (III. fejezet)

A Kalendárium komplex művészeti tanterv kialakulásának körülményeire irányuló vizsgálat során interjúk formájában igyekeztem összegyűjteni a még közöttünk élő, témában elkötelezett pedagógusok tapasztalatait, jövőre vonatkozó javaslatait. (VI. fejezet)

Igazoltnak tekinthető hipotéziseim

- ***Léteznek olyan komplex művészetpedagógiai programok*** – köztük a Kalendárium komplex művészeti tanterv -, ***melyek jól használhatóak az alapfokú oktatásban, figyelembe veszik az életkori sajátosságokat is.*** Az V. fejezetben bemutatott, az 1996-ban elindított tantervi adatbankban megtalálható komplex tantervek mindegyike megfelel ezen kritériumnak.
- A művészeti nevelés során alkalmazott módszerek, a néphagyomány közvetítésére alkalmas tanítás-tanulási folyamatok vizsgálatára irányuló kutatásom igazolta, hogy ***az alternatív művészeti nevelési programok gyerek - centrikusabbak, tanulásfelfogásukban, módszereikben gazdagabbak, jelentősebb érdeklődés felkeltés a művészetek iránt.***
- A Kalendárium komplex művészeti tanterv elterjedésére vonatkozó kutatásaim során, igazolást nyert azon hipotézisem, mely szerint ***a folklorisztikus nyersanyag különösen alkalmas a művészetek iránti érdeklődés felkeltésére.***
- További hipotézisem, hogy ***a Kalendárium komplex művészeti tanterv oktatásszervezésével újszerű, alternatív megoldásokat alkalmaz, pedagógiai módszereivel alkalmas a hagyományőrzésre, hagyományteremtésre*** szintén beigazolódott, amit több helyen is tetten érhettem.
- További hipotézisem szerint ***a Kalendárium komplex művészeti tanterv alkalmazását az iskolai innovációk előfeltételeinek – objektív, szubjektív, politikai feltételek – hiánya befolyásolta.*** Az iskolai innováció objektív előfeltétele közé sorolható – Loránd Ferenc írása alapján – a jogi, gazdasági-pénzügyi, szervezeti előfeltétel. Szubjektív előfeltételként értelmezhető egy iskolai innováció esetében a pedagógusok beállítottsága, képzettsége, az innovációs pedagógiai munka stílusa. Harmadik előfeltétele az innovációnak a politikai előfeltétel. Ezen előfeltevések összehangolása, megléte elengedhetetlen az innováció sikeréhez. A Kalendárium komplex művészeti tanterv esetében több előfeltétel hiánya – jogi, pénzügyi, politikai – is vezethetett a „bukáshoz.”

Részben igazolt hipotézis

- A közoktatást, azon belül a művészeti nevelést illetve a néphagyományra utaló tartalmakat, azok felhasználását befolyásoló törvényi és tartalmi szabályozások áttekintése részben igazolta azt a hipotézisemet, mely szerint ***a közoktatás törvényi és tartalmi szabályozásai lehetőséget biztosítottak 1985 és 2010 között komplex művészetpedagógiai programok alkalmazására.*** Az 1985-ös törvény lehetőséget biztosított az innovációkra; az 1989-es miniszteri rendelet engedélyezte a kísérleti iskolák működését; 1996. évi törvénymódosításban megjelenik az egységes szakasz, valamint új fogalomként vezette be az egységes iskola intézménytípusát; az 1999. évi törvénymódosításban már megszűnik az egységes szakasz; A NAT 1995 integratív szemléletet tükröz; az 1996 útjára induló tantervi adatbankban helyet kapnak a komprehenzív alapelvekre épülő komplex művészeti tantervek; a 2000-es kerettanterv még nem, a 2003-as már engedélyezi oktatási programcsomagok alapján történő helyi tanterv készítését; a kulcskompetenciák között megjelent a művészeti tudatosság, mely a magyar fordításába integrálja a hazai művészeti nevelés valamint a néphagyomány tartalmait, hagyományát.
- Kutatásaim elején feltételeztem, hogy ***a néphagyományokhoz fűződő viszony befolyásolja az alapfokú oktatásban megjelenő tartalmakat, módszereket.*** Ezen hipotézisem csak részben igazolódott be, illetve nyert bizonyítást. A pedagógusokkal készített interjúk alapján elmondható, hogy a néphagyományhoz fűződő viszony alapvetően nem befolyásolja a tartalmakat, azok felhasználását indokoltnak vélték a pedagógusok. Azonban a hozzájutás módszereinek megválasztásnál befolyásoló tényező ez a viszony, hiszen ugyanazt a tartalmat közvetíteni lehet „hagyományos” tanítási formulákkal is, és a gyermeki igényekhez igazodó alternatív pedagógiai eljárásokkal is.

Jövőbeli kutatásaim irányát meghatározó hipotézis

- Az a hipotézisem, mely szerint ***a kompetencia alapú pedagógusképzés előnyei között a gyakorlatorientáltság, komplexitás, integráltan megjelenő tantárgyak indokolják a Kalendárium komplex művészeti tanterv megismerésének szükségességét a képzésben*** meghatározza jövőbeli kutatásaim irányát. Indokoltnak vélem olyan oktatási tartalmak beépítését a pedagógusképzésbe, melyek a művészeti nevelés korszerű módszereit (mint például a projektoktatás), és a néphagyomány pedagógiájának gyakorlatát, annak megvalósítását tűzik ki célul. Így lehetővé válik, hogy a képző intézményekből kikerülő hallgatók tanítóként korszerű hagyományőrző, művészeti nevelést tudjanak folytatni.

IV. Válogatott irodalomjegyzék/Bibliography

- Andrásfalvy Bertalan (1977): A népművészet helyes szemlélete. In: Zelnik József (szerk.): *Régi és új formák*. Magyar Helikon Kiadó, Budapest. 9-19.
- Arató László, Hortobágyi Katalin, Knausz Imre, Loránd Ferenc és Pála Károly (1996): Egységes iskola: a különözés esélye: a KOMP-csoport felhívása. *Iskolakultúra*, 6. 11. sz. 128-129.
- Balassa Péter (1999): Lehetséges-e esztétikai nevelés egyáltalán? Előadás Az esztétikai tapasztalat és interpretáció c. debreceni konferencián, 1998. ápr. 28–29. *Gond*, 18–19. sz.
- Ballér Endre (1981): *Tantervelmélet és tantervi reform*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Ballér Endre (2001): A tantervi dokumentumok megváltozott szerepe az oktatás tartalmának szabályozásában és fejlesztésében. In: Báthory Zoltán és Falus Iván (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Osiris Kiadó, Budapest. 191-212.
- Baloghné Zsoldos Julianna (2002): *A néphagyomány az iskolában*. Pedellus, Debrecen.
- Baloghné Zsoldos Julianna és Balla Tibor (1999): *A gyermekek folklórja*. Tanári kézikönyv a népi hagyományok ápolásához. Juventus 96 Bt., Debrecen.
- Barsi Ernő (2007): *Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában*. Magyar Kultúra Kiadó Kft., Győr.
- Bábosik István és Richard Olechowski (2003, szerk.): *Tanítás – tanulás – értékelés*. Peter Lang Kiadó, Frankfurt am Main.
- Báthory Zoltán (2001): *Maratoni reform*. Önkönet, Budapest.
- Beszprémy Katalin (2006): Kézművesség és táncházak a nomád nemzedék idején, avagy mit üzennek nekünk azok a hetvenes-nyolcvanas évek. In: Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű*. Tanulmányok a táncházmozgalomról. Hagyományok Háza, Budapest. 107-124.
- Bettelheim, Bruno (1988): *A végső határ*. Európa Könyvkiadó, Budapest.

- Bodonyi Edit (2012): *Modern alternatív iskolák*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Bodor Ferenc (1981, szerk.): *Nomád nemzedék*. Népművelési Intézet, Budapest.
- Daragó Rita Laura (2012): Életreform és zenepedagógia. A 20. század alternatív zeneoktatási módszereinek életreform-vonatkozásai. In: *Iskolakultúra*, **22.** 5. sz. 3-10.
- Demény István Pál, Gazda Klára, Keszeg Vilmos, Pozsony Ferenc és Tánczos Vilmos (2008): *Magyar népi kultúra*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.
- Dienes Gedeon és Fuchs Livia (1985, szerk.): *A színpadi tánc története Magyarországon*. Múzsák, Budapest.
- Ember Csaba (2004): A művészeti nevelés szerepe – fontossága, az MZMSz lehetőségei. *Metronóm*, 3-4. sz. 23-25.
- Az esztétikai pedagógia angol elmélete (2000). *Parlando*, **42.** 3-4. sz. 45-50.
- Fábry Béla, Knausz Imre, Nahalka István és Trencsényi László (2002, szerk.): *Értékek és generációk: Loránd Ferenc összegyűjtött írásai*. Okker Kiadó, Budapest.
- Fejős Zoltán (1981): A kultúraőrzés és a folklorizmus. *Folklór — Társadalom — Művészet*, 9. sz.
- Fekete György (2008): A művészeti nevelés jelentősége. In: Sallai Éva (szerk.): *Művészetek szerepe a személyiségfejlesztésben*. Apór Vilmos Katolikus Főiskola, Vác. 13-19.
- Ferencz Barbara és Sikó Dóra (2010): Hollós Róbertné és a magyarországi játszóház 40 éve. *Szín*, **15.** 3. sz. 74-78.
- Foltin Jolán (1987): Gyermeknéptánc Magyarországon. *Nyelvünk és kultúránk*, 67. sz. 79-82.
- Gáspár László (1984): *A szentlőrinci iskolakísérlet I.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Gellér Katalin és Keserü Katalin (1987): *A gödöllői művésztelep*. Corvina, Budapest.
- Gesztesy Zsuzsa (1997): Komplexitás, alternativitás, kreativitás Szentlőrincen. *Embernevelés*, **IX.** 1. sz. 16-25.
- Hortobágyi Katalin (1991a): A Gesamtschule iskolatípus és szerepe a német iskolarendszerben. *Iskolakultúra*, **I.** 6. sz. 86-87.
- Karácsony Molnár Erika és Tátrai Zsuzsanna (2000): Adalékok a hagyományőrzés lehetőségeihez és módjaihoz a 21. század küszöbén. In: Cseri Miklós, Kósa László és T. Bereczki Ibolya (szerk.): *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest. 645-675.
- Kárpáti Andrea (1988): *Tantárgyintegráció az esztétikai nevelésben*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kelemen Elemér (2002): *Hagyomány és korszerűség. Oktatáspolitikai a 19–20. századi Magyarországon*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Kelemen Elemér (2003a): Oktatásügyi törvényhozásunk fordulópontjai a 19–20. században. *Iskolakultúra*, **13.** 2. sz. 47–56.
- Keszeg Vilmos (2008, szerk.): *Magyar népi kultúra*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.
- Kodály Zoltán (1974a): *Visszatekintés I–III*. Zeneműkiadó, Budapest.
- Kopp Erika (2002): A hetvenes-nyolcvanas évek alternatív pedagógiai törekvései hazánkban. In: Németh András (szerk.): *Reformpedagógia-történeti tanulmányok. Európai kölcsönhatások, nemzeti sajátosságok*. Osiris Kiadó, Budapest. 164-166.
- Liszka József (2006): *Bevezetés a néprajzba*. Lilium Aurum, Dunaszerdahely.
- Loránd Ferenc (1995): Lehet-e az iskola mindenkié? *Új Pedagógiai Szemle*, **45.** 9. sz. 9-15.

- Loránd Ferenc (1997): Az egységes iskoláról. *Új Pedagógiai Szemle*, **47.** 1. sz. 3-19.
- Lőrincz D. József (1987): A folklorizmus kutatás általános kérdései. In: Bíró Zoltán, Gagy József és Péntek János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben*. Tanulmányok a folklorizmus köréből. Kriterion, Bukarest.
- Lukács Péter (1991, szerk.): *Alternatív iskolák, alternatív pedagógiák Magyarországon*. Oktatókutató Intézet, Budapest.
- Mihály Ottó (1989): *Iskola és pluralizmus*. Educatio, Budapest.
- Mihály Ottó (1998a): *Bevezetés a nevelésfilozófiába*. OKKER Kiadó, Budapest.
- Nahalka István (1998): A magyar iskolarendszer átalakulása befejeződött. *Új Pedagógiai szemle*, **48.** 5. sz. 3-19.
- Nyíri Kristóf (1994): *A hagyomány filozófiája*. T-Twins Kiadó, Budapest.
- Pukánszky Béla (2005): Kodály Zoltán zenepedagógiai munkásságának életreform motívumai. In: Németh András, Mikonya György és Skiera, E. (szerk.): *Életreform és reformpedagógia – Nemzetközi törekvések magyar recepciója*. Gondolat Kiadó,
- Sándor Ildikó (2006): Zene és tánc, úgy mint Széken. A táncház, mint a folklorizmus- és művelődési jelenség. In: Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű*. Tanulmányok a táncházmozgalomról. Hagyományok Háza, Budapest. 23-40.
- Tarján Gábor (2005): *Folklór, népművészet, népies művészet*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Trencsényi László (1992): Tiszta forrás vize-kóladobozból. *Iskolakultúra*, **2.** 6. sz. 91.
- Trencsényi László (2000): *Művészetpedagógia, elmélet, tanterv, módszer*. Okker Kiadó, Budapest.
- Vágó Irén (1999): A tartalmi változások a közoktatásban. A „rejtett” helyi tantervektől a valóságos helyi tantervekig. In: Vágó Irén (szerk.): *Tartalmi változások a közoktatásban a 90-es években*. Okker Kiadó, Budapest. 28-31.
- Vágó Irén, Simon Mária és Vass Vilmos (2010): A tanítás-tanulás tartalma. In: Balázs Éva, Kocsis Mihály, Vágó Irén (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról*. OFI, Budapest.
- Vass Vilmos (2000): Az integrációs törekvések előzményei. In: Vass Vilmos: *A tantárgyköziség pedagógiai megközelítése*. Ökonet, Budapest. 13-24.
- Vass Vilmos (2009): A tartalmi szabályozás meghatározó elemei, a tantervi paradigmák komparatistikája. *Iskolakultúra*, **19.** 12. sz. 81-100. old
- Voigt Vilmos (1979): *A magyarországi folklorizmus jelen szakaszának kutatási problémái*. Akadémiai Nyomda, Budapest. [Klny.: Ethnographia]. 219-236.
- Zelnik József (1981): A folyamatosság kísértése. In: Bodor Ferenc (szerk.): *Nomád nemzedék*. Népművelési Intézet, Budapest. 6-9.

V. A szerző publikációi és előadásai az értekezés témakörében

Előadások:

- Kalendárium. Drámapedagógia és folklorizmus a kisgyermekek fejlesztésében. XI. Apáczai-napok. 2008.október 23.
- A magyar népzene, népdalkincsünk. Nyugati Szórványban Magyar nyelvet tanítók továbbképzése. 2009. augusztus 26.
- Aktualizálhatóak-e a népszokások? XII. Apáczai-napok. 2009.10.16.
- Néphagyományok aktualizálhatósága. Országos Zenei Nevelési Konferencia. 2010. április 25.
- Néphagyományaink - Eger környéki bordalok. 2010. március 2. Burgenland
- Népi gyermekjátékok. Nyugati Szórványban Magyar nyelvet tanítók továbbképzése. 2010.augusztus 25.
- Néphagyományaink. Erasmus oktatói mobilitás pályázat Komarno, 2010.10.07.

Publikációk:

- Kalendárium. Drámapedagógia és folklorizmus a kisgyermekek fejlesztésében. *Dr.Áma: tananyagfejlesztés*, 2008. 90-98.
- Kisné Polyák Erzsébet: A nélkülözhetetlen művészeti nevelés. *Tanító: módszertani folyóirat*, 2009. **47.** 9. sz. 30-31.
- Egy életpálya üzenete a művészeti nevelésről. *Taní-tani*, 2009. **14.** 51. 75-77.
- A gyermekkultúra változásai a zenében. *A Kisgyermek: szakmai folyóirat*, 2009. **III.** 1. 19-23.
- Aktualizálhatóak-e a népszokások. *XIII. Apáczai-napok tanulmánykötet*, 2010. 516-524.
- Zenei nevelési konferencia négy évtized távlatából. Interjú Dr. Nagy Miklós nyugalmazott főiskolai tanárral. *Parlando: zenepedagógiai folyóirat*, 2010. **52.** 4. sz. 17-24.
- Népdaltanítás szerepe a tanítóképzésben *Magiszter: pedagógusok szakmai-módszertani folyóirata*, 2010. **8.** nyár. 21-27.
- Egy életút a folklór és pedagógia jegyében – interjú Dr. Barsi Ernővel. *Taní-tani*, 2011.02.09.
- Néphagyományok pedagógiai alkalmazásának generációi. *Iskolakultúra*, 2012. **22.** 5. sz. 84-96.